

IZVEŠTAJ KOMANDANTA JUGOISTOKA OD 25. OKTOBRA
1944. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O SITUACIJI I
DEJSTVIMA POTCINJENIH JEDINICA¹

STROGO POVERLJIVO

KR

Telegram

Pismeno dostavljeno:

- 1.) Ia (FS)
- 2.) Ic
- 3.) KTB

OKW/WFSt/Op (H)
—Jugoistok—

uz obavest:
OKH Genst. d. H. Op. grupa
K-di Morn. gr. Jug.
K-di vazd. Jugoistoka

Ocena situacije i namere u domenu K-ta Jugoistoka od 25. 10.,
12 časova

Pošto je uspelo stabilizovati situaciju u Beogradskom rejonu i prihvatiti kod Šapca znatne delove Korpusne grupe »fon Štetner«³, koja se od donje Morave probija prema zapadu, tačka pritiska u domenu komandanta Jugoistoka leži nedvosmisleno na severoistočnom krilu i boku Grupe armija »E« u rejonu Kraljeva i severozapadno odande.

I.) *GrA* »E«

- a) Pri XXII brd. A. K. i Grupi »Šolc«⁴ uspelo je zaustaviti napredovanje 4, 1. i 2. bugarske armije. Dok je pri XXII brd. AK situacija učvršćena a brza podrška zaokretanjem snaga marševskog pokreta jug — sever moguća u svako doba, Grupa »Šolc« na sektoru Uroševac — Raška treba dalju podršku

¹ Snimak overeog telegrama (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-311, r. 194, s. 674—6.

² Komandi Mornaričke grupe »Jug« (Mar. Gruko Süd — Marine Gruppemlkommando »Süd«).

³ Bliže o dejstvima Korpusne grupe »fon Štetner« vidi dok. br. 168.

⁴ Nazvana je po limenu general-majora Eriha Šolca (Brich Scholz), komandanta artiljerije Grupe armija »E«.

protiv stalnih protivničkih pokušaja proboja i opkoljavanja kroz planine.

Pri *Korpusu »Miler«* sad je otpočeo napad sa više strana jakih snaga rus. 57. armije na mostobran Kraljevo.⁵ Osim toga, angažovanje i pokreti nepr. snaga protiv severozapadnog boka korpusa s ciljem da se na potezu drumu čačak — Višegrad ispreče pred kasnijim pokretima povlačenja.

Pokreti povlačenja sa područja Grčke do sada se planski odvijaju, uz stalno, iako podnošljivo, ometanje od strane bandi i nepr. vazduhoplovstva. Snage Specijalnog štaba »Šojerlen«⁶ pošle u cilju otvaranja drumu Novi Pazar — Prijepolje — Višegrad.

b) *Namere:*

Pored potpore Grupi »Šolc«, dovođenje, po mogućstvu, jakih snaga komandi Korpusa »Miler«, da bi se time omogućilo držanje mostobrana Kraljevo i pokrivanje severozapadnog boka u rejonu severno od čačak — Užice. Za to su predviđeni 104. lov. div. (žel. transportom), čiji su prvi delovi stigli u Gradsko, kao i tvrđavski peš. bataljoni koji postaju slobodni čim drum Novi Pazar — Višegrad bude otvoreni, da bi se i tim putem dovele snage (41. tvrđ. div.)⁷ i da se nastupanjem iz rejona Višegrad otvori za Korpus »Miler« drum istok — zapad kod Užica. Krajnji je cilj da se Korpus »Miler« učini toliko jakim da može da si, kako nastupanjem na Zvornik, izbori naslon na 2. oklopnu armiju, tako

⁵ Reč je o napadu 17. NOU divizije i delova 68. streljačkog korpusa sovjetske 57. armije. Međutim, Kirajjevo je oslobođeno tek 28. novembra 1944. dejstvima 2. proleterske i 25. NOU divizije i 68. streljačkog korpusa (vidi dok. br. 164; tom I, knj. 14, dok. br. 134; Grupa sovjetsko-jugoslovenskih autora, *Beogradska operacija*, str. 264).

⁶ Soheuerlen. Nazvan je po imenu komandanta grupe, generala avijacije Hajna (Hein) Šojerlena, vojnoupravnog komandanta Grčke, i kasnije (u oktobru) komandanta nemačkog Vermahta u Makedoniji (vidi dok. br. 127). Njegova grupa je kasnije, pri otvaranju komunikacije Višegrad — Sarajevo, rasformirana 4. decembra u Sarajevu, i tada je u svome sastavu imala: jedan policijski puk od 3 bataljona, 639. puk za osiguranje »Eberlajn« (dva nemačka bataljona i jedan bataljon Severokavkažana), Vazduhoplovni puk »Bemer«—»Böhmer« (tri bataljona), četiri bataljona belogardejaca (delovi 3, 4. i 5. puka RZK) i dve pa baterije (vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 35).

⁷ Bliže o pokretu te divizije, njenom prebacivanju preko Drine kod Višegrada i upućivanju na sremiski front pravcem Višegrad — Sarajevo — Doboj — Slavonski Brod, vidi tom IV, knj. 31, dok. br. 104.

i obezbedi odbranu na Drini u rejonu Višegrada. U tom smislu je predviđeno i GrA »E« ponovo naređeno da blagovremeno pokrije rejon severno od Užica i da zadobije područje Valjeva. U pogledu pokreta povlačenja, GrA »E« je izvestila: »Za čitavo vreme pokreta povlačenja sada, kao i ranije, od svih potčinjenih jedinica zahteva se krajnje ubrzanje. Skraćenje do sada izveštenih vremena biće verovatno moguće. U tu svrhu, međutim, bezobzirno uništenje svih teško pokretnih vozila i sve opreme koja nije potrebna za borbu za vreme pokreta povlačenja. U tom pravcu je potrebna oštra intervencija k-de.

U cilju ubrzanja pokreta povlačenja namerava se, pri daljem toku pokreta XXII brd. AK⁸, povlačenje snaga koje vrše preprečavanje u jezerskim tesnacima preko Struge, Elbasana, Tirane, a jedinica u rejonu Skoplja predvidljivo preko Uroševca, Prizrena, Skadra, kao i u potezu drumu Uroševac, Peć, Andrijevića, Berane [Ivangrad], Pljevlja, odn. Uroševac, Mitrovica, Novi Pazar, Višegrad.

c) *Organizacija komandovanja:*

Komanda LXXXXI AK⁹, nakon što u rejonu Grčke bude slobodna, treba da preuzme sektor »Šolc«.

2.) 2. *oki. armija:*

Pokret povlačenja *Armijske grupe*~¹ »Srbija« teče po planu, a da neprijatelj do sada suštinski ne nadire za njom. Između Save i Dunava pokret se vrši po mogućstvu polako, da bi se dobilo vremena za izgradnju položaja između obe reke u kraju s obe strane Sida. Izgradnja odbrambenog fronta na Drini od strane 1. brd. divizije verovatno će uspeti pre no što delovi protivnika dopru do reke.¹⁰

⁸ Bliže o povlačenju 22. BAK-a vidi AVII, Ndf, reg. br. 12—1, k. 2: pregled k-ta Jugoistoka »Veliki pokreti povlačenja na Jugoistoku«.

⁹ Bliže o pravcima povlačenja 91. armijskog korpusa iz Grčke vidi AVII, Ndf, reg. br. 12—1, k. 2: pregled k-ta Jugoistoka »Veliki pokreti povlačenja na Jugoistoku«; AVII, NAV-T-314, ir. 1630, s. 761—4: izveštaj K-de 91. AK od 1. januara 1945. K-dli Grupe armija »E« o aktivnosti korpusa od Grčke do r. Drine.

¹⁰ Ostaci Prve brdske divizije, posle proboja iz obruća u rejonu Beograda, prikupili su se kod Šapca a potom, 23. oktobra, prešli u istočnu Bošnu, gde je divizija imala zadatak da obezbeđuje levu obalu retke Drine od Žvornika do njenog ušća i tako omogući izvlačenje jedinica Grupe armija »E« koje su se povlačile dolinom Drine (vidi tom IV, knj. 30, dok. br. 82 i 86).

Severno od Dunava, između Tise i Dunava, nastupanje protivnika se usporava pokretnim snagama. Neko naknadno dolaženje jakih nepr. snaga iz rejona s obe strane Beograda prema zapadu za sada se ne može razaznati. Tome odgovara i odvlačenje snaga iz okoline Beograda istočno od Tise prema severu (X. AK? 4. gard. meh. korpus). Armija ima zadatak da i sa svoje strane iz okoline Loznice izvrši potisak unapred na Valjevo. *Pri V SS-brd. AK* situacija kod Metkovića još nije potpuno raščišćena, no protivniku je, napadom koji je usledio energično koncentrisanim snagama, zadat znatan udarac. Armija kojoj je ponovo ukazano na značaj rejona Mostara,¹¹ držaće ga južno od grada nemačkim snagama.

Otvaranje drumu Sarajevo — Rogatica — Višegrad je uspelo. Armiji je data direktiva da pođe u susret Gr. arm. »E« po mogućstvu u pravcu Užica. *Inače* pokret povlačenja s jadranske obale teče planski u javljenom okviru.

- 3.) Gospodinu komandantu je podnet izveštaj, njegova saglasnost postoji.

K-t Jugoistoka (K-da GrA »F«
Ia str. pov. br. 5739/44
od 25. 10. 44, 12.00 časova
Načelnik štaba f. Gildenfelt¹²
gen.-major

Za tačnost:

Zelmajer¹³

gen. štab. pukovnik

¹¹ Vidi dok. br. 161.

¹² Haijnc (Heinz Gyldenfeldt). Na dužnost načelnika štaba k-rta Jugoistoka došao je 15. oktobra 1944. smenivši dotadašnjeg načelnika štaba Augusta Vintera (AVII, NAV-T-311, r. 195, s. 499).

¹³ Jozef